

Almanya ve Türkiye’de Karşılaştırmalı Olarak Çocuk Koruma Politikaları: Türkiye’de Çocuk Koruma Hizmetlerinin Sivil Yüklenicilere Kısmen Devredilmesine Yönelik Bir Öneri

Child Protection Policies Comparatively in Germany and Turkey: A Proposal for Partial Transfer of Child Protection Services to Civil Contractors in Turkey

Beyhan Doğan* - Yasemin Özkan**

Abstract: With this study, which aims to bring the historical process of child protection policies in Germany and the changes experienced in Turkish literature, there are also suggestions for the improvement of child protection policies in Turkey. The protection of children has always been a priority among the areas of interest of social work. In accordance with the periodic changes that the social work profession has undergone, different policies have been produced for the protection of children. Social policy practices that shape the provision of social services are shaped according to the welfare level and management styles of the countries, resulting in the emergence of different practices. In Germany, which is governed by the state system and where the state's contribution rate is less in the provision of social services, non-governmental organizations have ensured the creation of more diversity in the provision of social services with a system based on the delegation of authority of official institutions. In this context, the fact that the impact of the central organization in Turkey is felt more and that non-governmental organizations serving in the field of child protection generally advocate for children's rights necessitate the existence of a new transformation in this field. With this research, the structure of the child protection area in Germany will be introduced and suggestions will be made for the renewal of non-governmental organizations providing services in this field in a way that is appropriate for Turkey. It is known that the most important strengths of German child protection are that it focuses on preventive services, that institutional care is considered as a last alternative, and that the general duty of state institutions in service delivery is to support civil contractors as financing. By examining different country models in child protection, it should be taken into account that a more effective child protection model can be created for the protection of children for Turkey by taking into account such features in the case of Germany.

Structured Abstract: Children in need of protection, which are among the disadvantaged groups in social work and one of the many different areas of interest in the profession, have always maintained their importance in this profession. The concept of "children in need of care" is also included in the Queen Elizabeth law enacted in 1601 in England, which is evaluated within the scope of social welfare practices that laid the groundwork

* Arş. Gör. Dr. Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
Research Asist. Dr., Bingöl University, Faculty of Arts and Sciences, Social Work Department

ORCID 0000-0002-9803-1248

beyhandogan48@gmail.com

** Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
Prof. Dr. Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Social Work Department

ORCID 0000-0002-2968-363X

ymozkan@gmail.com

Cite as/ Atıf: Doğan, B. & Özkan, Y. (2021). Almanya ve Türkiye’de karşılaştırmalı olarak çocuk koruma politikaları: Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerinin sivil yüklenicilere kısmen devredilmesine yönelik bir öneri. *Turkish Studies - Social*, 16(6), 1967-1985. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52878>

Received/Geliş: 08 October/Ekim 2021

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2021

CC BY-NC 4.0

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2021

for the history of social work. The law also clearly states what the state should do for these children. Although social work has changed over time and included many new fields and disadvantaged people in the working group, the phenomenon of protecting children has survived to the present day, preserving its importance from the very beginning. One of the factors affecting children's need for protection is their exposure to neglect or abuse by their families. The family is also known as the place where the person born as a social being realizes the first socialization process (Ateşoğlu & Türkkahraman, 2009, s. 216). It is expected that this environment will provide children with a sheltered area and improve all kinds of development of children in a positive way. It is a known fact that social events and individual problems deeply affect the family institution and the individuals living there. This interaction has a direct positive or negative effect on the physical, biological, psychological and spiritual development processes of individuals. Children are also among those who are exposed to the effects of this process (Özpolat, 2010).

Financial problems experienced by families, psychological problems of parents or conflicts in problematic marriages lead to family crises. The mentioned environments adversely affect the healthy development of children and may cause them to be neglected or exposed to abuse (Yolcuoğlu, 2009, s. 50). In such cases, children are taken under the protection of the state and care is provided for them. There are many different policies in place to ensure that children are taken under protection and cared for by the state, and these vary from country to country. The economic, political and social structure of each country is effective in shaping social policies in this area. At the same time, the understanding of states in social welfare practices also has a significant impact on these policies. While the phenomenon of protection of children is under the responsibility of the whole society, social policies have an important determinant in this area. For this reason, in addition to individuals in the society, professionals from many different fields should work in child protection in coordination with social workers. The welfare state, which is responsible for providing social welfare, is responsible for the protection of children, as in many other areas of social service – women, families, the elderly, the disabled, etc. The welfare state, by applying its three basic functions of intervention, regulation and income redistribution in the field of child protection, protects them and defends their rights. The child protection system and laws are created within this context and aim to ensure the welfare of the child under all conditions. And these policies and practices that make up the child protection system form the basis of social work interventions in the field of child welfare. In this way, it is aimed to meet all kinds of needs of children (Yolcuoğlu, 2009, s. 53).

It is seen that the system of transferring child and youth welfare services to non-governmental organizations in Germany with the encouragement of official state institutions provides diversity in the services to be provided in this field. With this study, Germany's child protection services were examined closely and the change it had undergone in the historical process and how it reached its current state were examined in detail.

This study is important in terms of showing that the strong structure of the central organization in the field of child protection in Turkey narrows the sphere of influence of non-governmental organizations. Because in the age we live in, the world has become global by being seen as a whole, and many services from every field have been organized locally and have gained a more comprehensive structure. In this sense, it is inevitable for non-governmental organizations to take a greater role in this field in order for child protection services to be able to respond to local problems.

In the research conducted for this purpose, it has been revealed that it is necessary to reduce the ratio of state institutions in institutions providing services in order to ensure child and youth welfare in Turkey. In addition, it has been mentioned that civil contractors taking part not only in association status but also in service delivery will make the field of child protection more appropriate to the values of social work. In the study, firstly, the history of child protection in Germany was briefly discussed and current practices were mentioned. The problems encountered in the child protection system in Turkey and the suggestions for the devolution system planned to be established were examined.

In general, it is known that the biggest problem of non-governmental organizations in Turkey is the sustainability of services. This becomes a more common problem when the resources of non-governmental organizations are irregular and insecure. In order to ensure the continuity of the services they provide, non-governmental organizations should be supported by the state in proportion to the services they provide.

The gap between non-governmental organizations providing services in the field of child protection, organizations providing services locally and organizations providing services on a larger scale should be reduced in every sense.

In order to increase the effectiveness of child protection services, it is important to divide the service provision into certain levels as well as localization. Because cascading services will make reaching children in urgent need of protection more active. Thus, the probability of children of families experiencing a crisis being exposed to any abuse or neglect will be reduced. These services will also reveal the importance of preventive services in child protection.

Keywords: Social Work, German child protection history and practices, Turkish child protection history and practices, non-governmental organizations, authorization system, locality

Öz: Almanya’daki çocuk koruma politikalarının tarihi sürecinin ve yaşanan değişimlerin Türkçe literatüre kazandırılmasının amaçlandığı bu çalışma ile aynı zamanda Türkiye’deki çocuk koruma politikalarının iyileştirilmesine yönelik öneriler de bulunmaktadır. Çocukların korunması sosyal çalışmanın ilgilendiği alanlar içerisinde her zaman öncelikli olarak yer almıştır. Sosyal çalışma mesleğinin geçirmiş olduğu dönemsel değişimlere de uygun olarak çocukların korunması için farklı politikalar üretilmiştir. Sosyal hizmet sunumunu şekillendiren sosyal politika uygulamaları ülkelerin refah seviyesine ve yönetim biçimlerine göre de şekillenerek farklı pratiklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Eyalet sistemi ile yönetilen ve sosyal hizmetlerin sunumunda devletin katkı oranının daha az olduğu Almanya’da sivil toplum kuruluşları resmi kurumların yetki devrine dayanan bir sistemle sosyal hizmet sunumunda daha fazla çeşitliliğin oluşturulmasını sağlamışlardır. Bu bağlamda da Türkiye’de merkezi örgütlenmenin etkisinin daha fazla hissedilmesi, çocuk koruma alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının genel olarak çocuk hakları savunuculuğu yapması bu alanda yeni bir dönüşümün varlığını gerekli kılmaktadır. Bu araştırma ile Almanya’da çocuk koruma alanının yapısı tanıtarak Türkiye için uygun olacak şekilde bu alanda hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarının yenilenmesi için önerilerde bulunulmuştur. Çocuk koruma hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için yerleşmenin yanı sıra hizmet sunumunun belirli seviyelere ayrılması da önem arz etmektedir. Çünkü hizmetlerin basamaklandırılması acil koruma ihtiyacı gerektiren çocuklara ulaşmayı daha faal hale getirecektir. Böylelikle bir kriz durumu yaşayan ailelerin çocuklarının herhangi bir istismar ya da ihmal durumuna maruz kalma ihtimali düşürülmüş olacaktır. Bu hizmetler aynı zamanda çocuk korumada önleyici hizmetlerin önemini de ortaya çıkaracaktır. Alman çocuk korumanın en önemli güçlü yanlarının önleyici hizmetlere ağırlık vermesi, kurum bakımının son alternatif olarak değerlendirilmesi ve hizmet sunumunda devlet kurumlarının genel görevinin finansman olarak sivil yüklenicileri desteklemesi olduğu bilinmektedir. Çocuk korumada farklı ülke modellerinin de incelenerek almanya örneğinde bu gibi özelliklerin dikkate alınıp Türkiye için çocukların korunması adına daha etkili bir çocuk koruma modeli oluşturulabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Alman çocuk koruma tarihçesi ve uygulamaları, Türkiye çocuk koruma tarihçesi ve uygulamaları, sivil toplum örgütleri, yetki devir sistemi, yerellik

Giriş

Çocukların korunması olgusunun toplumların geleceklerini şekillendiren önemli alanların başında geldiği bilinmektedir. Toplumların mevcudiyetini yarınlara güvenli bir şekilde bırakabilmesi, sağlıklı ve güçlü nesillerin yetişebilmesi için çocuklar devlet koruması altında bulundurulurken bu amaçlar garanti edilmeye çalışılmaktadır.

Çocukların dünyaya geldikleri aile ortamında –genel olarak anne ve babası yanında- bakım verenlerine onların bakım ve gelişim hakkı ve sorumluluğu verilerek korunması amaçlanmaktadır. Çocukların bakım verenleri bu süreçte devlet tarafından gerektiğinde desteklenmekte, gerektiğinde ise bu görevin kötüye kullanımı söz konusu olduğunda bakım verenlerin bu hakları ellerinden alınmaktadır (Tunç, 2013). Bu bağlamda çocukların koruma altına alınmasına neden olan çocuk ihmalinin ve istismarının çocuğa yönelik kötü muamele olarak hem çocuğun yakın çevresi tarafından

hem de daha uzak yabancı kişilerce hem de sosyal politikadaki eksikliklerden kaynaklı olarak meydana geldiği bilinmektedir.

Türkiye’de yasal olarak 18 yaşın altında bulunan herkes çocuk kabul edilse de çocuk olmak günümüzde biyolojik temelini daha ötesinde kültürel, sosyal ve ekonomik bir varlık olarak daha geniş bir bağlamda ele alınmaktadır (Beter, 2010). Bu durum çocuk alanında yapılacak çalışmaların kapsamını genişletmektedir. Bazı toplumlarda ailelerin çocuk sayısının çok olması bir güç olarak kabul edilirken sanayi toplumu gibi toplumlarda ise çocuk sayısının artması ailelere bir yük olarak geri dönmektedir. Bu bağlamda da çocuğun değerinin ve anlamının toplumların yapısına göre değiştiğini söylemek mümkün olmaktadır (Beter, 2010). Çocukların bakımı ve korunması sırasında kötü muameleye maruz kalması durumunda sosyal politika, sosyal çalışma, psikoloji gibi bilimlerin burada yetişen meslek elemanları da çocuk yararına yapılacak çalışmaları düzenlemektedir.

Çocuk refahına dair uygulamaların geçmişi göz önünde bulundurulduğunda 21.yüzyıla kadar olan süreçte terk edilmiş, öksüz ve yetim çocukların korunmalarına yönelik çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle sanayileşmeyle birlikte değişen toplumsal yapı ve aile yapısı çocuk alanındaki uygulamalarda da bir değişim ve dönüşümü gerekli kılmıştır. Nitekim çocukların ihmal ve istismardan korunmaları gerektiği düşüncesinin temelleri 20.yüzyıldan sonra atılmaya başlanmıştır (Beter, 2010).

Sosyal hizmet uygulamalarından çocuk alanında gerçekleştirilen her uygulama çocuk refahının konusuna girmekte ve dünyanın neresinde olunursa olunsun çocuğun yüksek yararını gözetmeyi gerekli kılmaktadır. Çocuk ve gençlik refahı önemli bir sosyal çalışma alanı olarak hem çocuklar ve gençler için hem de onların aileleri için önemli destek hizmetleri sunmaktadır. Aynı zamanda çocuk ve gençlik refahına dair çalışmalar toplumda gitgide önem kazanmaktadır.

Çocuk refahının sağlanmasında tarihsel süreç içerisinde farklı uygulamalar göze çarpmaktadır. Bu uygulamalar sosyal politika alanında yürürlükte bulunan mevzuattan ve devletlerin çocuk ve aile alanına bakış açısına kadar farklı durumlardan etkilenmektedir (İzci, 2021). Ortaçağ döneminde “küçük insan” olarak görülen çocuk kendisine özel bir değer atfedilmeyen grup olarak görülmekteyken 17. yüzyılda ise özellikle burjuva çocuklarının özel bir öneme sahip olmasıyla çocuk giysileri ve oyuncakları gündeme gelmiş ve çocukluğun farklı bir dönem olduğuna dair anlayışın temelleri atılmıştır. Sonrasında ise Rönesans ve Reform ile çocuğa yönelik ilgi artmış ve hayırsever kurumlarla toplumun uğraş alanında olan çocukların korunması hukuki bir boyut kazanarak devletin sorumluluk alanına girmiştir (Nagl & Mierendorff, 2007).

20.yüzyılın ikinci yarısına kadar çocuk refahının odağındaki hizmet modeli kurum bakımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk refahı alanında yapılan araştırmaların ışığında kurum bakımının çocukların gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri ortaya çıkarılarak aile ve toplum temelli bakım modellerinin popüleritesi artmıştır (Ainsworth & Thoburn, 2013).

Çocuk ve gençlerin refahı alanındaki sosyal hizmet uygulamaları hem sorunlar ortaya çıkmadan önleyici hem de sorunlar ortaya çıktıktan sonra gerekli müdahalelerin yapılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu müdahalelerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek en uygun müdahale şekline karar verilmelidir. Bu bağlamda çocuğun aile yanında mı destekleneceği, devlet koruması altına alınıp bir kuruma mı yerleştirileceği ya da koruyucu aile hizmeti gibi farklı hizmet modellerinden mi faydalandırılacağı konusu sosyal çalışmacıların aktif bir şekilde faaliyet gösterdiği alanların başında gelmektedir. Böylelikle sosyal çalışmacılar çocuğun etkileşimde bulunduğu çevreyi de göz önünde bulundurarak hem mikro hem de makro uygulamaları çocuğun yararına harekete geçirebilmektedirler (Çoban & Özbesler, 2009, s. 34).

Tüm bunlarla beraber çocuk koruma alanında meydana gelen değişimler ve gelişimler günümüzde çocukların ihmal ve istismarından kaynaklı koruma altına alınması sorununu ortadan kaldıramamıştır. Bu nedenle ülkelerin geleceğini şekillendiren çocukların refahının sağlanması ve

her bakımdan güven içerisinde gelişimlerinin desteklenmesi için devletler bu alandaki politikalarını sürekli gözden geçirerek gerekli durumlarda iyileştirme ve revizyonlara gitmelidirler. Bu çalışmada da Türkiye’deki merkezi örgütlenmenin etkisinin fazlaca olduğu çocuk koruma alanının daha esnek ve çeşitliliklere cevap verebilecek bir yapıya kavuşabilmesi adına Alman çocuk koruma sistemi tanıtılarak bu sistemin Türkiye’deki sorunları iyileştirebilecek yollarının önerilmesi konu edinilmiştir.

“Çocuk Yetiştirmek İçin En İyi Ülke” adı altında yapılan araştırmada 2020 yılı sonuçlarına göre Türkiye birçok ülkenin gerisinde yer alarak 49.sırayı yakalayabilmiştir. Aynı araştırmada Almanya’nın ise 13.sırada yer aldığı görülmektedir (usnews.com, 2021). Bu bağlamda Türkiye’deki çocuk koruma alanının ne gibi alanlarda iyileştirilebileceği hususu Alman çocuk koruma sistemi üzerinden değerlendirilmiştir. Nitekim Türkiye için en uygun çocuk koruma sistemi oluşturulmasına başka ülke örnekleri de ele alınarak yapılacak çalışmalara da ihtiyacın olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Alman Çocuk Koruma Sisteminin Tarihsel Arka Planı

Çocuk koruma kavramı Almanca literatür içerisinde araştırıldığında “zarara uğrama riski önemli derecede yüksek olan çocuklara yardım etme amacıyla organize edilen etkinlikler bütünü” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda da çocuk korumanın tarihi başlangıcı hakkında kesin görüşler bulunmamaktadır. Almanya özelinde düşünüldüğünde de 1990 öncesine kadar merkezi bir devletin olmayışı, çocuk koruma alanındaki çalışmaların yerel düzeyde etkinlik göstermesi bu durumu önemli derecede etkilemektedir. İlk ulusal çocuk koruma yasası 1900 yılında Wilhemine German’da oluşturulmuştur. Almanya’da çocuk koruma uygulamalarının farklılaşmasında II. Dünya Savaşı’ndan yeniden birleşmeye kadar olan süreçte her iki Alman Devletinde farklı politika anlayışlarının olmasının payı büyüktür (Kindler, 2012).

Devletlerin çocukların korunmasına yönelik politika arayışı içerisinde girmesine neden olan önemli olayların başında çocukların ihmal ya da istismar edilmesi ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında çocuklara yönelik kötü davranışlarda Almanya özelinde ilk olarak çocukların ebeveyni tarafından terk edilmesi olgusu göze çarpmaktadır (Kopp & Schink, 2001). Almanya’da çocuk koruma alanındaki ilk uygulamaları gerçekleştiren kurum olarak dini yardım kuruluşları dikkat çekmektedir. Belediye meclisleri tarafından organize edilen çeşitli yetimhane ve koruyucu bakım kurumlarına ise 18.yüzyılın ikinci yarısında rastlamak mümkündür. Bununla birlikte küçük çocuklarda ve yetimhanede kalanlarda ölüm oranlarının yüksek olmasının araştırılması üzerine çalışmaların olduğu da bilinmektedir (Kopp & Schink, 2001, s. 26).

18.yüzyılın sonundan itibaren Alman çocuk koruma tarihinde yeni bir eğilimin yaşandığı dönem başlamaktadır. Ailesi tarafından terk edilen çocuklar olgusu kadar ailesi yanında kaldığı halde onlar tarafından ihmal ya da istismara maruz kalan çocuklar da bu alanın ilgisini çekmeye başlamıştır (Coppola, 2010, s. 74). Ancak bu durumun çocuk hakları konusunda bir gelişimden öte o dönemin yaşam koşullarındaki düşüşe bir tepki olarak ortaya çıktığı bilinmektedir.

1870’li yıllarda Alman çocuk koruma söyleminde fiziksel ihmalden çok ihmalcı bir sosyalleşmeyi ve küçüklerin yetersiz izlenmesini vurgulayan yeni bir akım ortaya çıkmıştır. Bu süre içerisinde Almanya’da ev dışı yerleştirmelerin sayısında keskin bir artışın olduğu göze çarpmaktadır.

1896 yılında çıkarılan Medeni Kanun’da ebeveyn haklarına devlet müdahalesini düzenleyen bir madde bulunmaktadır. Bununla beraber bu yasadan önce de bazı eyaletlerde ebeveyn haklarına devlet müdahalesini düzenleyen hükümlerin yer aldığı bilinmektedir. Bu yasa çocuk refahı tehlikesini devletin babalık haklarına müdahale edebilmesinde bir eşik olarak görmektedir. Çocuk refahının tehlikeye girmesi halinde mahkeme duruma müdahale ederek çocuğu ailesi dışına çıkarma hakkına sahiptir (Kindler, 2010). 1958 yılına kadar bu yasada ebeveyn hakkının verildiği kişi babalar olarak görülürken bu yıldan sonra anneler de bu gruba dahil edilmiştir. Almanya’da çocuk ve

gençlerin refahından sorumlu resmi kurum olarak karşımıza çıkan Gençlik Dairelerinin ise 1922’de kurulmasına dair temellerinin atıldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Bu yasa aynı zamanda ulusal anlamda çocuk refahı alanında çıkan ilk yasa olarak da kabul edilmektedir. Özellikle önleme ve destek ile ilgili olarak, aynı zamanda ev dışı yerleştirmedeki çocukların bakımı alanında, çocuk ve gençlik refah dairesinin sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapma yükümlülüğü vardı.

Üçüncü Reich’a doğru giden yolda Almanya’da Nazi Dönemi olarak adlandırılan süreçte Alman toplumunun bazı kesimleri günümüzde “otoriter kişilik” veya “Nazi vicdanı” başlıkları altında tartışılan ve kurumsal ortamlarda insanlık dışı eğitim uygulamalarının daha da radikalleşmesine katkıda bulunan bir dizi değer geliştirmiştir. Bu değerler hem yaşandığı döneme hem de kendinden sonraki dönemlere her bakımdan etkide bulunmuştur. Çocuk koruma alanı da bu etkilerin altında kalmıştır. Çünkü o dönemde ortaya konan insanlık dışı eğitim uygulamalarının daha sonraki dönemlerde de çocuk bakım kurumlarında etkisini gösterdiği bilinmektedir (Berger & Rieger, 2007). Alman çocuk koruma politikaları bu sürecin siyasi düşüncelerinin etkisi altında kalarak dönemin Nazi hükümetinin değerlerine uygun görülen çocukların kurtarılması ya da kazanılması yönünde çalışmalar düzenlenmiştir. Bu dönemdeki çalışmalar daha çok ırkçı ve öjenik nitelikleriyle ön plana çıkmaktadır (Mouton, 2005). Nazi döneminde çocuk refahının tehlikeye girmesi kavramında da farklı uygulamaların olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Yahudi olmayan Alman bir baba çocuğunun Yahudi bir aile yanında yaşamasına izin verirse ya da çocuğunun Hitler Gençliği’ne üyeliğini reddederse çocuk refahı tehlikede görülerek babalık haklarına müdahalede bulunulabildiği o dönemki kayıtlarda sabittir (Kindler, 2010).

Almanya’da II. Dünya Savaşı’ndan sonra bile çocuk koruma politikaları bariz bir değişim göstermemiştir. Çocuk koruma söyleminin merkezinde bulunan düşünce bir önceki süreçte benzerdir. Bu bağlamda yine çocuk ihmali ya da onların ihmal edilmiş olarak görülmesi ve çocukların kendilerine bu şekilde davranılması göze çarpmaktadır. Yatılı kurumlarda şiddet olgusu da eski durumunu korumaktadır. Ancak 1960’tan sonra yavaş bir ilerlemenin olduğu görülmektedir (Kuhlmann, 2010). Bu yıllardan sonra çocuklara yönelik fiziksel istismar ve küçük çocukların cinsel istismarı yalnızca ceza kovuşturmasıyla değil çocuk koruma eylemini de içerek şekilde düzenlenmiştir (Richter, 2011). Bu süreçten öncesinde ise çocuğun ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalması gibi ağır istismar durumlarında bile cezai kovuşturmanın daha öncelikli olarak uygulandığı bilinmektedir. 70’lerden itibaren ise çocukların özellikle fiziksel istismarı söz konusu olduğunda ceza yerine yardım sloganı çocuk koruma söyleminde daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Kindler, 2012).

1970’lerde ve 80’lerde, çocuklarını ihmal eden ailelere nasıl yanıt verileceği ve çocukların nasıl yerleştirileceği ve tedavi edileceği konusunda otorite ve itaati değil, olumlu ilişkileri, ortak hedefleri ve pratik desteği vurgulayan yeni fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının sayısında keskin bir artış yaşanmıştır. Bununla beraber koruma altına alınan çocukların yerleştirilmesinde koruyucu aile modeli daha fazla tercih edilebilir bir yapıya kavuşmuştur (Kindler, 2012). Yaşanan bu olumlu gelişmelere ve ailelere karşı daha işbirlikçi bir yaklaşıma rağmen ev dışı yerleştirmelerdeki çocuk sayısı 1980 yılı sonunda 1970’li yıllara göre artış göstermiştir. Tüm bunlara ek olarak 1949’dan 1989’a kadar olan ikinci sosyalist Alman Devleti döneminde bile hem demokratik bir dönüşümün hem de çocuklara kötü muamele sorununun kavranması anlamında halen eksikliklerin olduğu bilinmektedir. Çocuğa kötü muamele sosyal bir sorun olarak kabul edildiğinde dahi ebeveynlerin psikopatolojisi olarak görülme eğilimindeydi (Kindler, 2012). Yine 1980 yılında daha önceden çıkarılmış olan 1666 sayılı Medeni Kanun üzerinde değişikliğe gidilmiştir. Çocuk refahının tehlikeye girme durumundaki belirsizliklerin kaldırılması adına bu alana bazı eklemelerde bulunulmuştur.

İlerleyen süreçte yaşanan en büyük gelişme ise 1991 yılında Federal Çocuk ve Gençlik Refahı Kanunu’nun çıkarılması olmuştur. Bununla beraber 8 sayılı Sosyal Yasa Kitabı’da bu süreçte

çocuk refahı alanında oluşturulan önemli kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kanun ile Almanya’da ilk defa sosyal refah devletine çocukların iyilik hallerini sağlama ve ihtiyacı olanlara yardım yapma zorunluluğu getirilmiştir. Ebeveynlere farklı hizmetlerden faydalanma hakkı ve yapılacak yardımlarda kendilerinin de teşvik edileceği kanunda belirtilmiştir. Bu yasa ile aynı zamanda daha öncesinde çocuk refahının tehlikede olma durumu gelecekteki tehlikeleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Yani devletin istem dışı bir çocuk müdahalesinin kaçınılmaz olacağı noktaya gelmeden önce de ebeveyn haklarına müdahalesine hak tanınmıştır. Bu anlamda çocukların koruma altına alınma eşiği çocukların tehlikede olma eşiğinin altına ayarlanmıştır.

Bu yıldan sonra meydana gelen değişimler daha çok yasal mevzuatta yapıldığı için çalışmanın bundan sonraki kısmında tarihsel ilerlemeden ziyade mevcut durumda uygulamada olan yasalardan bahsedilerek Alman çocuk koruma sistemi tanıtılacaktır.

Yasalarda Korunma İhtiyacı İçindeki Çocuk

Alman Anayasası’nda, çocuk koruma ve çocuk refahı genel olarak Aile Hukuku temel alınarak oluşturulmuştur. Yasanın ülkemizle kıyaslandığında önemli bir farkı ortaya çıkmaktadır. Buna göre 14 yaşından küçükler çocuk ve 14-18 yaş arasında olanlar da genç şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda yasa çocuklar için olan kısımlarda kesinlikle suç ve ceza kavramlarını yan yana dahi kullanmamaktadır. Çünkü 14 yaşından küçük olanların ceza gerektirecek bir suçu dahi işlemiş olsalar korunmaya ihtiyacı olduğu düşünülmektedir (familienrecht.net, 2021).

Almanya’da çocuk koruma alanında iki temel yasa göze çarpmaktadır. Bunlar 8 Sayılı Sosyal Yasa Kitabı ve Federal Çocuk Koruma Yasası’dır. Bununla beraber çocuklarla ilgili farklı hükümleri düzenleyen diğer yasalar da mevcuttur.

Sekiz Sayılı Sosyal Yasa Kitabı

8 sayılı Sosyal Yasa Kitabı Almanya’da her ne kadar çocuk ve gençlik refahı alanında temel yasa olarak yerini alsada bu alandaki tek yasa değildir. Federal Çocuk Koruma Yasası’nın yanı sıra farklı alanlardaki yasalar da çocuk ve gençlerin sağlık, eğitim, maddi yardım gibi hususlardaki sosyal refah uygulamalarına öncülük etmektedir. Çocuklar, gençler ve aileleri için yapılan sosyal yardımlar bu alanın her türlü tasarımıyla etkilidir (Kindler, 2010).

Almanca SGB VIII olarak da kısaca ifade edilen bu yasanın yükümlülük verdiği kurum Gençlik Daireleridir. Hem bu yasa hem de Gençlik Daireleri çocuk ve ergenlere yardım konusunda ilk sorumlu resmi kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ve gençlerin refahının sağlanması için önleme, yardım ve koruma gibi konularda öncelikle anne ve babaları ya da çocuk ve gençlerin bakım verenlerini destekleyici ana hatlar bu yasada bulunmaktadır. Kamu kurumu olarak Gençlik Daireleri (Jugendamt)’nin yanı sıra sivil yükleniciler de çocuk ve gençlik refahını sağlamak amacıyla çalışmalarını yürütmektedir. Almanya’da bu alanda sadece devlet kurumlarının yetki sahibi olmaması, sivil yükleniciler tarafından da hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi farklı değer oryantasyonlarının ve farklı içeriklerin, yöntemlerin ve çalışma biçimlerinin olduğu bir hizmet çeşitliliğini mümkün kılmaktadır (8SayılıSosyalYasaKitabı, 1990).

Federal Çocuk Koruma Yasası/ Bundes Kinderschutzgesetz (BKSchGe)

Federal Çocuk Koruma Yasasının amacı, “... çocuk ve gençlerin refahını korumak, onların bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişimlerini desteklemektir.” şeklinde ifade edilmiştir. 8 sayılı Sosyal Yasa Kitabında olduğu gibi bu yasada da çocuk ve genç ayrımı daha yasanın başında ifade edilerek sunulacak hizmetlerde ve yapılacak planlamalarda en iyi sonucun alınması hedeflenmektedir. Yasada çocuk ve gençlerin bakımından sorumlu kişiler olarak ailelere hem hak hem de sorumluluk verilmiştir. Çocuk ve gençlik refahı sağlayıcıları onların fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlıklarının korunmasından yükümlüdürler. Çocukların bakımından yükümlü olan ebeveynler devlet tarafından gözetlenip korunmaktadır. Bu bağlamda aileler erken yardımlar gibi

önleyici uygulamalarla desteklenmektedir. Federal Çocuk Koruma Yasası çocuk ve gençlik hizmetlerinde önleme, müdahale ve koruma alanlarındaki uygulamalara değinmektedir (BundesKinderSchutzGesetz, 2012).

Çocuk ve Gençlik Refahından Sorumlu Devlet Kurumu: Jugendamt

Nasıl ki Türkiye’de sosyal hizmet alanında ve çocuk korumada sorumlu olan bakanlık Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ise Almanya’da da bu “Aile, Yaşlı, Kadın ve Gençlik Bakanlığı (Bundes Ministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend)’dır.

Ayrıca Almanya’nın idari yapısı gereği çocuk ve gençlik hizmetleri üç farklı seviyede üç farklı resmi kurum tarafından organize edilmektedir. Bu düzeyler federal devlet, eyaletler ve belediyelerdir. En üst düzey federal devlet olduğundan çocuk ve gençlik hizmetleri yasalarının çıkarılmasından ve uygulanmasından sorumlu olan organ federasyondur. Dört yılda bir çıkarılan çocuk ve gençlik raporunun hazırlanması ile Federal Gençlik İdare Meclisinin yönetimi de federal devlet tarafından yürütülmektedir. Eyaletler üstü çocuk ve gençlik hizmetlerinin başlatılmasına yönelik sorumluluk da federal devletindir.

Eyaletler çocuk ve gençlik refahının sağlanması ve geliştirilmesi amacıyla sivil yüklenicileri ya da resmi kurumları teşvik eder. Bu alandaki kuruluş ve kurumları danışmanlık ve hizmet içi eğitimlerle destekler. İlçe ve kaymakamlıklar ise gençlik dairesi kurmakla yükümlüdür. Bu bağlamda yerel gençlik hizmetlerinin sorumluluğunu, planlanmasını ve teşvikini yerel otonomi içerisinde gerçekleştirirler. Gençlik çalışmaları, gençliğin bakımı, çoğunlukla kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşları tarafınca yürütülmektedir (Kindler, 2012)

Almanya’da Gençlik Dairelerinin ilk kuruluş tarihi ve sürecinde de Almanya’nın yerel yapısının etkisi görülmektedir. İlk Gençlik Dairesi Mainz ve Wroclaw şehirlerinde kurulmuştur. Bu iki şehir çocuk refahını 1909 yılında yoksul refahından ayırarak kendi gençlik komitelerini kurmuşlardır (Mönikes, 2011). Almanya’da çocuk refahı alanının geçirmiş olduğu değişim sürecinden Gençlik Daireleri de etkilenmiştir. 90’ların sonuna doğru 8 sayılı Sosyal Yasa Kitabının çıkarılması ile Gençlik Daireleri hizmet odaklı bir yapıya kavuşarak sivil yüklenicilerin hizmet sunumundaki oranı artırılmıştır.

Almanya’da çocuk refahı hizmetlerinde Gençlik Daireleri planlama ve finansör görevini üstlenmektedirler. Gerekli hizmetlerin sunumu genellikle bağımsız kurumlar veya kilise kurumlarınca verilmektedir.

Gençlik Dairesi tarafından sunulan ya da sivil yüklenicilere devredilen hizmetler şunlardır: Erken yardım hizmetleri, çocuk bakımı hizmetleri, oyun parkları, oyun alanları, gençlere yönelik çalışmalar ve gençlere yönelik sosyal çalışmalar. Bunların yanı sıra gençlerin korunmasına yönelik önleyici hizmetler, ceza yargılamasında gençlere yardım, semt sosyal hizmetleri, yetiştirme yardımları (sosyal pedagojik aile yardımı), aile danışmanlığı, ayrılma ve boşanma danışmanlığı, evlatlık edinmede aracılık, vasilik-kayyımlık, gençlik yardım planlamasıdır (Doğan, 2020).

Çocuk ve Gençlik Refahının Taşıyıcıları

Çocuk ve gençlik hizmetlerinde taşıyıcılar kavramsallaştırması bu alanda hizmet veren sivil yüklenicilere işaret etmektedir. Çocuk ve gençlik refahının sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarının payı büyüktür. Kesinlikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Ancak Almanya’da bu alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının ülkemizdeki çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşlarıyla karıştırılmaması gerekmektedir. Çünkü Almanya’da çocuk ve gençlik refahı hizmetlerinin sunumunun her alanında bu yüklenicileri görmek mümkündür. Ayrıca yasada da belirtilmiş olmak üzere sivil yüklenicinin bir hizmeti sunmaya istekli ve yeterli olması durumunda, “yerinden olma ilkesi” gereği Gençlik Dairesi, bu hizmeti kendi başına sağlamaz. Yani bir bölgede çocuk ve

gençlerin refahının sağlanması için aynı hizmeti hem Gençlik Dairesi hem de sivil yüklenici sunuyorsa öncelik sivil yükleniciye aittir. Resmi gençlik hizmetinin bu bağlamda kendini geri çekmesi “hizmeti devretme ilkesi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber bir hizmeti kimden alacağına karar verecek olan ailelerdir. Sivil yüklenici hizmet sunumunda Gençlik Dairesi tarafından kontrol edilmekte olup çalışmaları Gençlik Dairesinin gözetimine tabidir. Hizmet sunumunda ve özellikle vakaların değerlendirilmesinde son söz her zaman Gençlik Dairesine aittir. Gençlik Dairesi, gençlik hizmetlerinin tümünden sorumlu son karar veren organdır. Sivil yükleniciler ayrıca sağlanan hizmetlerin kalitesi ve aldıkları parayla ilgili olarak Gençlik Dairesi ile sözleşme yapmak zorundadırlar.

Bu çerçevede ele alındığında Almanya’daki çocuk koruma sisteminin yerel olarak örgütlendiği görülmektedir. Yerel örgütlere yetki devrine dayanan sorumluluk yüklenmiştir. Çocuk ve gençlerin refahının sağlanmasına yönelik sunulan hizmetler non-governmental organizasyonlar olan sivil toplum kuruluşlarının devlet kurumu olan Gençlik Daireleri tarafından yetkilendirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarını hizmet sunumunda yetkilendiren Gençlik Dairesi ayrıca bu hizmetlerin finansmanı olarak da görev almaktadır. Resmi gençlik hizmetleri maddi ve manevi olarak sivil gençlik hizmetlerini desteklemekle yükümlüdür. Bu bağlamda Almanya’da çocuk ve gençlik refahı alanında hizmet sunan kamu kurumlarının oranı sivil yüklenicilere göre daha azdır. Çalışma usulleri özel hukuk kapsamında yer alan sivil yükleniciler özerk bir yapıda olup resmi gençlik hizmetleriyle iş birliği yaparak çalışmak zorundadırlar (Seckinger, Gragert, Peucker, & Pluto, 2008).

Çocuk ve genç refahı uygulamasında görevlerin büyük bir kısmı bağımsız gençlik yardım kuruluşlarının hizmet ve kurumlarında yürütülmektedir. Bu özellikle gençlik çalışmaları kuruluşları, çocuk gündüz bakım kuruluşları, koruma altına alınan çocuk ve gençlere verilen kurum bakımı hizmeti, gençlik ve aile danışmanlığı gibi alanlarda görülmektedir. Bu çeşitlilikle, ebeveynlerin ve yasal vasilerin farklı fikirleri de dikkate alınmalıdır. Örneğin dini yönelimlerde ya da çocuk yetiştirmede ve dünya görüşünde farklı fikirleri temsil eden ailelerde dikkat edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir (Kindler, 2012)

Gençlik Daireleri çalışma hükümlerini düzenleyen 8 sayılı Sosyal Yasa Kitabı’na göre çocukları 3 durum altında koruma altına alabilmektedirler. Bunlarda en kesin ifade ile anlatımı olan grup yabancı bir çocuğun ülkeye refakatsiz giriş yapması durumudur. Ayrıca koruma altına alınmayı çocuğun veya gencin kendisinin talep etmesi de koruma altına alınma için geçerli ve yeterli bir sebep olarak görülmektedir. Çocuğun refahının tehlikeye girmesi durumu da koruma altına alınmanın üçüncü önemli grubunu teşkil etmektedir. Kurum gerektiğinde polis gücünün yardımı ile de istemsiz müdahalelerde bulunabilmektedir (Yaman, 2018). Ancak hangi yolla olursa olsun koruma altına alınan çocukların koruma kararları velayet kararlarından bağımsız tutulmaktadır.

600’e yakın Gençlik Dairesi ve farklı hizmet sunma biçimleri ile Alman çocuk koruma sisteminin geniş bir hizmet ağına sahip olduğu bilinmektedir (Deutsches Jugendinstitut, 2021). Aynı zamanda Almanya’nın koruyucu ve önleyici hizmetlere ağırlık verdiği de uygulamada olan pratiklerle görülmektedir (Söğütü, 2015, s. 38). Bununla birlikte koruma altına alınan çocuk sayısının önleyici hizmetlere rağmen artmasının altında yatan nedenler farklılık göstermekte (Doğan, 2020) ve başka bir çalışmanın konusunu oluşturacak önemlidir.

Korunma İhtiyacı İçindeki Çocuklara Sunulan Hizmetler

Almanya’da çocuk ve gençlerin korunması için verilen hizmetler üç ayrı çerçevede değerlendirilmektedir. Dar anlamdaki çocuk koruma hizmetleri, geniş ve genişletilmiş hizmetler bu alanın genel hatlarını oluşturmaktadır. Çocuk ve gençlerin tehlike altında olma durumlarının tespitine yönelik çalışmalar yapılması ve bu tehlike vakalarına nasıl müdahale edileceği, hangi hizmetlerin sunulacağı dar anlamı ifade etmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere dar çerçevenin çocuk ve gençlere yönelik istismar ve ihmallerin hâlihazırda gerçekleştiği vakaları kapsadığı görülmektedir. Ancak

bununla beraber önceden gerçekleşmiş çocuk ihmal ve istismarı vakalarında tekrarlama riski olan vakalara da bu çerçevede müdahalede bulunmaktadır. Ayrıca çocuk istismarı olabilecek acil durumlar da bu alana dâhildir. Dar çerçevenin temel dört amacı ise şöyle sıralanabilmektedir (Kindler, 2012).

- Ebeveynlerin çocuk bakımı konusunda desteklenmesi
- Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması
- Vakaları ele alırken hem ebeveynin hem de çocukların haklarının korunması
- Çocuğun her türlü gelişiminin desteklenmesi (Kindler, 2012).

Çocuk koruma dar anlamıyla hem gönüllü hem de istemsiz müdahaleleri içermektedir. Çocukların ihmal edildiğinde ya da istismara maruz kaldığında bazı durumlarda ebeveynlerin isteğine karşın çocuklar koruma altına alınabilmektedir. Çocuk ihmal ve istismarı olsa dahi ebeveynlerin Gençlik Dairesi ile anlaşma yapmaları durumunda Gençlik Dairesinin zorunlu müdahalesine gerek kalmayacağından ebeveynler de bu yasanın kendilerine sağlamış olduğu haklardan geri çekilmek zorunda kalmayacaklardır.

SGB VIII Yasasının 8a maddesi de özellikle çocuk korumanın dar anlamıyla ilgilidir. Çocuk ihmal ya da istismar vakalarına nasıl müdahale edileceği bu maddede anlatılmaktadır. Müdahalelerde çocuğun durumuna dair değerlendirme yapılması ve değerlendirmeler esnasında çocuk ve ebeveynin katılımının sağlanması, deneyimli iş arkadaşlarından süpervizörlük istenmesi gibi önemli hususlara değinilmiştir. Çocuk korumanın dar çerçevesi ayrıca tıbbi personellere gizliliği bozma izni ve aile mahkemesinde çocuk davalarına öncelik verilmesi gerektiğine de yer vermektedir (Kindler, 2012)

Koruma altınan alınan çocukların kurum bakımına karar verildiğinde Türkiye’deki çocuk evleri modeline benzeyen çocuk köyleri modeli bulunmaktadır. Bu hizmetlerin daha çok sivil yükleniciler aracılığıyla sunulduğu bilinmektedir (Söğütü, 2015).

Çocuk korumanın geniş anlamı ise çocuklarına bakım verme konusunda sıkıntı yaşayan aileler veya bu bakımı verme konusunda riski bulunan aileler için her türlü psiko-sosyal desteği içermektedir (Prinz, Sanders, Shapiro, Whitaker, & Lutzker, 2016).

8 Sayılı Sosyal Yasa Kitabının 27.bölümüne göre Almanya’da “çocuğun yüksek yararını sağlayamayan” zorluklarla yaşayan ebeveynler çocuk ve gençlik refahı hizmetlerini talep etme hakkına sahiptirler. Ebeveynler bu hizmetlerden yararlanırken farklı sağlayıcılar arasında ve farklı destek formları arasında -eğer eşit derecede yeterli ve maliyetlerde çok farklı değilse- seçim yapabilirler. Ebeveynlerin bu seçim yapma hakkı için çocuk koruma alanında farklı vizyon ve ideolojilerle hizmet veren sivil yükleniciler bulunmaktadır.

Çocuk korumanın genişletilmiş anlamı ise çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik tüm uygulamaları içermektedir. Örneğin çocukların pornografiden korunması, medyadaki aşırı şiddet olaylarından etkilenmemesinin sağlanması, çocuk yoksulluğunun önlenmesi için mücadele edilmesi, çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesi gibi daha önleyici uygulamalara odaklanmaktadır (Kindler, 2012). Bununla beraber herhangi bir vakanın çocuk korumada dar anlamda mı geniş çerçevede mi yoksa genişletilmiş kapsamda mı ele alınması gerektiği ise vakaların kendi içerisinde değerlendirilmesiyle yapılmakta ve her durum özel ele alınmaktadır.

Türkiye’de Çocuk Korumanın Tarihi Gelişimi

Türkiye’de çocukların korunmasına yönelik politikalar incelendiğinde bu alanda verilen kurumsallaşmış hizmetlerin tarihinin çok da geriye götürülemeyeceği bilinmektedir. Çocuk koruma politikalarının başlangıcı olarak Osmanlı döneminde 19.yüzyılda oluşturulan kurum bakımı modelinin varlığı görülmektedir. Çocukların kurum bakımına alınmasına zemin hazırlayan süreç ise o dönem yaşanan savaşlar olmuştur. Bu savaşlar sonucunda ölenlerin geride kalan çocuklarının bakımı ve korunması hususu çocukların kurum bakımı ihtiyacını doğurmuştur (Salim, 2011). Almanya’daki örgütlü çocuk koruma politikalarına zemin hazırlayan olaylar çocukların ebeveynleri

tarafından terki olurken Türkiye’de bu karşımıza savaşlardan arda kalan, göçe de maruz kalmış, ailesi dağılmış çocuk sorunu olarak çıkmaktadır. Ancak sorun bu kadar büyük olmasına rağmen o dönemde Osmanlı’da merkezi bir örgütlenmeden ziyade daha çok vakıflar aracılığıyla verilen hizmetlerin olduğu görülmektedir (Mermer, 2007).

Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerinin örgütlenişinde Osmanlı Devleti’nden kalan miras önemlidir. Osmanlı’nın son dönemlerinde çocukların refahının sağlanmasına yönelik sunulan hizmetlerden –ki bunların genelde vakıflar olduğu bilinmektedir- bazılarının kurumsallaştığı ve bu alana katkı sağladığı görülmektedir. Bununla beraber gerek Osmanlı’da olsun gerekse Osmanlı’dan önce olsun çocukların korunması alanında kurumsal olmayan, yardımlaşmaya dayanan hizmetlere daha fazla rastlamak mümkün olabilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında da daha sosyal çalışma eğitimi başlamadan önce çocukların korunmasına yönelik kurumsal örgütler ve yasal düzenlemeler bulunmaktadır (Korkut & Yaşar, 2018).

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti her ne kadar nüfusun arttırılmasına yönelik politikalar uygulasa da artan nüfusa yönelik aile ve toplum odaklı politikaların olmayışı ailelerin ekonomik zorluklar yaşaması nedeniyle çocukların ihmal ve istismarı sorununa devlet müdahalesini zorunlu hale getirmiştir. Ancak o dönem 1949 yılında çıkarılan ilk Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu özet olarak ailesi içinde yaşayan çocukların korunmasına gerek olmadığına, ailesi olmayanların ise kışla tipi kurum bakımına alınacağına hükmetmesi nedeniyle çocuğun yüksek yararını gözetici özelliğinden oldukça uzak görünmektedir (Tunç, 2013). Çocukların korunması için oldukça başarısız bir politika sergileyen bu yasa 8 yıl sonra 1957’de revize edilmiştir. Bu bağlamda da çocuklar iki farklı yaş gruplarına ayrılarak 13 yaşın üstündeki çocuklarla ilgili hususların düzenlenmesi Milli Eğitim Bakanlığı’na verilirken 13 yaşın altındakilerin korunması ile ise Sağlık Bakanlığı’nın ilgilendiği bilinmektedir (Tunç, 2013).

Osmanlıda Darüleytamlar, Cumhuriyetin ilk yıllarında Himaye-i Etfal, Çocuk Koruma Birlikleri ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasaları Türkiye’deki uygulamaların örnekleridir.

Ancak ne Çocuk Koruma Birlikleri ne de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasaları çocukların korunması alanında aile ve çocuk temelli bir yapı sergileyememişlerdir. Bu modeller çocukların daha çok kurum bakımına odaklanan politikalara odaklanmaktadırlar. 1983 yılına gelindiğinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yasası ile Osmanlı’dan miras kalan SHÇEK vakfının kurumsal anlamda örgütlendiği görülmektedir. SHÇEK politikaları çocukların korunması olgusunda eski politika anlayışının çok da değişiklik göstermediği yapısıyla ancak yıllar içerisinde sürekli revize edilerek hizmetlerini sunmuştur.

Almanya’da çocuk koruma tarihinin başlangıcı ve gelişim seviyeleri dikkate alındığında Türkiye tarihindeki gelişime nazaran çocuk koruma tarihinin daha erken yıllarda başladığı, yaşanan değişimlerin olumlu gelişmeler olarak gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin Almanya’da çocuk koruma alanında çocuk yararına faydası kanıtlanmış bir model olan koruyucu aile modeli 1970’li yıllar itibarıyla daha çok tercih edilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu yıllardan sonra sosyal çalışmacıların sayısında meydana gelen artış ile de alanda hizmet veren kalifiye meslek elemanları sunulan hizmetleri dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına yönelik şekillendirmeye çalışmışlardır. Ülkemizde ise koruyucu aile modeli gibi toplum ve aile temelli modeller hala değerine kavuşamadığı gibi alanda hizmet veren sosyal çalışmacıların sayısının da hala yetersiz olduğu bilinmektedir (Çakır, 2020). (memurlar.net, 2017).

Alman çocuk koruma sisteminde çocukların koruma altına alınma hususları gibi bazı önemli hususlar yıllar içerisinde değişime uğrayarak bazı önemli olumlu gelişimler sergilemişlerdir. Türkiye’de Osmanlı’dan kalan miras da göz önünde bulundurulduğunda mevzuat bazında yasal hükümleri düzenleyen uygulamalara rastlamak mümkün olsa da bunun tarihi geçmişi 2000’li yıllardan sonrasına denk gelmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de de Alman çocuk korumada

bulunduğu gibi çocuk korumanın genişletilmiş anlamında çocukların medyanın ve yazılı basının olumsuz etkilerinden korunması gerektiğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Resmi gazete, 2021).

Yasalarda Korunma İhtiyacı İçindeki Çocuk

Türkiye’de çocuk koruma alanı denildiğinde akla ilk gelen yasal dayanak 2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunudur. Daha önceki kısımda belirtilen SHKÇEK’in örgütleniş tarihçesi dikkate alındığında bu yasanın çocuk koruma alanında atılan önemli bir adım olduğu görülmektedir. Bu kanun beş farklı alanda aldığı koruyucu ve destekleyici tedbirlerle korunma ihtiyacı içerisindeki çocukların ve ailelerinin danışmanlık, eğitim, barınma, bakım ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetlerde bulunmaktadır.

1983 yılında kurulan SHÇEK 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile birlikte Devlet Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet vermeye başlamıştır. 2828 sayılı Kanun korunmaya muhtaç çocuğun tanımını şu şekilde ifade etmektedir; “Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; 1. Ana veya babasız, ana ve babasız, 2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olma yan, 3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk”. (Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu kanunu, 1983). Yapılan araştırmalar ve bu kanuna getirilen eleştiriler korunmaya muhtaç çocuğun tanımında cinsel istismar mağduru, suç işlediği iddia olunan, madde kullanan çocuğun olmadığını göstermektedir.

Türkiye aynı zamanda 1995 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair sözleşmeyi kabul edip resmi gazetede yayımlayarak bu alanda önemli adımların atılması için hem yasal mevzuat bazında hem de sosyal politika uygulamaları bazında bazı adımlar atmaya başlamıştır. Devletlerin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler iç hukukun da bu anlamda düzenlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bu yıldan sonra daha somut ve kontrole tabi adımların atılması yönünde önemli bir gelişme olarak kabul edilebilmektedir. Ve bu yıl itibarı ile meydana gelen gelişmeler bu anlaşmanın bir yan ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ne var ki uygulamada her şeyin olması gerektiği gibi olmadığı görülmektedir. Nitekim Türkiye bu anlamda BM’ye sunması gereken 5’er yıllık gelişim raporlarını ne vaktinde sunabilmiş ne de devam ettirebilmiştir. Çünkü Türkiye Birleşmiş Milletlere bu anlamdaki son raporunu 2009 yılında sunarken Birleşmiş Milletler de Türkiye raporunu son olarak 2012 yılında yayınlamıştır. O yıldan itibaren karşılıklı gelişmeleri takip eden raporlara rastlanmamaktadır (Dağlı, 2016).

2005 yılında çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu ile korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuğun tanımında genişleme ve iyileştirme yapılmıştır. Bu Kanunun çıkarıldığı süreçte 2828 sayılı kanunun yürürlükten kalkacağı yönünde düşünceler bulunmasına rağmen bu alanda uygun ve yeterli kamu reformunun yapılamaması nedeniyle 5395 sayılı Kanunun koruma ile ilgili hususları kaldırılmıştır. Ancak bu kanunun yargılama usulü ile ilgili kısımları Çocuk Koruma Kanunu olarak kabul edilmiştir.

Bu durum ise Türkiye’de çocuk koruma alanında iki farklı yasa ve tanımın olmasına neden olmuştur. 2828 sayılı kanuna göre koruma altına alınan çocuklar ailesi tarafından bakılamadığı için kurum bakımına alınan, kuruluş hizmetinden yararlanan ve sonrasında da meslek edindirme avantajlarından faydalanabilecek çocuklardır. Ancak 5395 sayılı kanuna göre haklarında tedbir hükümleri alınan çocuklar –suça sürüklenen, suç mağduru, sokakta yaşayan ve çalıştırılan- kurum bakımından faydalanırken meslek edindirme avantajlarından faydalanamamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de uygulamada iki farklı yasal statü görülmektedir (Dağlı, 2016).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda yapılan ve çocuk koruma alanındaki en büyük mevzuat değişikliği olarak kabul edilen husus ise Anayasa’nın 41.Madde başlığına Çocuk Hakları adı

verilmesi ve başlığın altında bulunan metinde de bu anlamda uygun bir tanımlamanın yapılmasıdır. Buna göre “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” (Yasalar, 2016) ifadesi eklenmiştir.

2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile bu Bakanlığın altında Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı ile çocuk alanındaki sosyal hizmetlerin sunumu SHÇEK bünyesinden alınarak burada gerçekleştirilmektedir. Böylelikle 2010 yılında çıkarılan Kanuna eklenen madde hükümlerinin muhatabı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı¹ Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmuştur (Dağlı, 2016).

Bunlarla beraber Medeni Kanun’da, Ceza Kanunu’nda çocukların korunması ile ilgili hususlar bulunmaktadır. Çocuk işçiliğinin önlenmesi için ise İş Kanunu’nda yer alan hükümler uygulanarak çocukların korunması sağlanmaktadır.

Korunma İhtiyacı İçindeki Çocuklara Sunulan Hizmetler

Korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklar için sunulan hizmetler üç ana başlık üzerinden değerlendirilmektedir. Bu çocukların ya evlat edindirilmesi ya koruma altına alınarak kurum bakımına veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ya da çocuk ve ailesinin rehabilite edici hizmetlerden faydalanması sağlanmaktadır.

Türkiye’de aile yanında destek hizmetlerinin kategorisinde bulunan evlat edindirme hizmetlerinden faydalanan çocuk sayısı koruyucu aile yanında kalan çocukların sayısının iki katından daha fazladır. “Evlat Edinme; durumu evlat edindirilmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır” (Tunç, 2013, s. 9). Evlat edindirilen toplam çocuk sayısı 2019 yılında koruma altına alınarak kurum bakımına yerleştirilen çocuk sayısından bile fazladır (ailevecalisma.gov.tr, 2020). Bununla beraber koruyucu aile hizmetinde de çocuk ve ebeveynin birlikte yaşaması söz konusu iken Türkiye’de koruyucu aile sayılarının çok düşük olması koruyucu ailesi olmayan çocuğun tekrardan ailesinin yanına dönme ihtimalinin olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum çocuk korumanın çocuğa her anlamda ömür boyu sahip olmak olarak algılandığı kültürlerde koruyucu aile hizmetinin yeterli ilgiyi görememesine sebebiyet vermektedir.

Türkiye’de 2000’lerin başında kışla tipi çocuk koruma yurtlarının ev tipi kurumlara dönüştürülmesine karar verilmiş ve bu tarz kurumlar 2017 yılına kadar olan süreçte çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerine dönüştürülmüştür. Bununla beraber suça sürüklenen, suç mağduru olan ya da sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan çocuklara yönelik hizmet veren ÇODEM’ler de çocuk koruma alanında hizmet vermektedir (Bakılcı, 2019). “Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) konulu 04.10.2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış Başbakanlık Genelgesi’nde “...çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilmesi gerekli görülmüştür” biçiminde belirtilmektedir” (Çocuk izlem merkezi, 2012). Yapılan araştırma sonuçlarına göre ÇİM’lerin işleyişinde yerelde ve merkezde bazı eksikliklerin olduğu bilinse de günümüzde çocuk alanında aktif hizmet veren kurumlarla karşılaştırıldığında ÇİM’lerin daha multi disiplinli bir yapıda olduğu görülmektedir (Orhan, Ulukol, & Canbaz, 2019).

¹ Bu Bakanlığın adı 2018 yılında Çalışma Bakanlığı ile birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmuştur. Daha sonra ise 21 Nisan 2021 tarihinde daha önce birleştirilen iki bakanlık yeniden ayrılarak Bakanlık Ailae ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır.

Yine Türkiye’de çocukların korunması alanında hizmet veren bir diğer servis de Adli Görüşme Odalarıdır. 2012-2014 yılları arasında Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile UNICEF tarafından ortaklaşa yürütülen Çocuklar İçin Adalet Projesinin çıktısı olarak hayata geçirilen uygulamalardır. Görüşme yapılması planlanan çocuğun ikincil bir mağduriyet yaşamaması adına görüşmenin mahkeme salonundan ayrı bir odada, uzman eşliğinde ve çevrimiçi gerçekleştirilmesidir. Mağdur, tanık ve suça sürüklenen, cinsel istismar ve aile içi şiddet mağduru çocukların ifadelerinin alındığı yerler olarak çocuğun yüksek yararı gözetilmektedir (adalet.gov.tr, 2017).

Türkiye’de sunulan tüm bu hizmetlerin merkezi yapıya bağlı olarak örgütlenişi sunulan hizmetlerde esneklik, kültüre duyarlılık ve çeşitlilik gibi konuların ihmal edilmesine sebep olabilmektedir. Alman çocuk koruma sisteminde olduğu gibi kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki daha aktif faaliyetleri hem devlet kurumlarının üzerindeki iş yükünü azaltacaktır hem de bu kurumlardaki bürokrasinin daha sıkı ve sert olma gibi özellikleri nedeniyle ailelerin yardımlara ulaşmasının önünde bulunması muhtemel sorunları ortadan kaldıracaktır.

Yoksul ailelerde yaşayan çocukların ailelerin yoksulluk durumundan etkilenmemesi için ise farklı ekonomik yardımlarla aileler desteklenmektedir. Bunlar içerisinde en yüksek orana sahip olan Sosyal Ekonomik Destek uygulamasıdır. Türkiye’de çocuğa yönelik hizmetlerde SED modelinden yararlandırılan çocuk sayısı diğer hizmet türlerine göre en yüksek orana sahiptir. Bu da çocukların ailesinden ayrılmadan özellikle ekonomik olarak desteklenmesi anlamına gelmektedir. Bu sistem ise Almanya’da çocuk korumanın geniş anlamındaki hizmetlerine örnek gösterilebilir.

Türkiye’de Çocuk Koruma Alanında Yürütülen Sivil Toplum Çalışmaları: Çocuk Evleri Örneği.

Osmanlı’dan kalan vakıf anlayışının Türkiye Cumhuriyeti döneminde çocuk koruma alanındaki çalışmaları özellikle 1990 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi imzalandıktan sonra bu anlaşma hükümlerinin iç hukuka yansıtılması ve kamuoyuna tanıtılması sürecinde daha yoğun ve hissedilir olmuştur. Çocuk Hakları Komisyonu bu alanda oluşturulmuş ilk komisyon olma özelliğine sahiptir.

1995 yılına gelindiğinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkındaki onay kanunu çıkarılarak Resmî Gazete ’de yayımlanmıştır. Tüm bunlarla beraber bundan önceki süreçte sivil toplum kuruluşları çocuk alanında sadece resmî kurumları destekleme işlevine sahipken bu yıllardan itibaren ilgi kuruluşların kendisine yönelmiştir (Dağlı, 2016). Sivil toplum kuruluşlarının ilgisi kuruluşların kendisine yönelse de çocuk korumada SHÇEK’in hizmet sunumunda tek yetkili kurum olarak görülmesinin tekelleşme benzeri durumlara yol açtığı bilinmektedir (Dağlı, 2016).

Türkiye’de korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklara kimin hizmet vereceği yönündeki tartışmalar zaman zaman yargıya da taşınarak bu anlamda olumlu gelişmelerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. 2828 sayılı Kanunla kurulan SHÇEK bu kanunun hükümlerine de dayanarak Türkiye’de korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklara bakım verecek kuruluşların açılmasına dair yetkinin sadece kendi elinde olduğunu iddia etmektedir.

SHÇEK 1983 yılında kurulana değin bu yıldan öncesine ait olan ve çocuk koruma alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının olduğu bilinmektedir. 1970’li yılların başında Aziz Nesin tarafından kurulan vakıf bünyesinde bir çocuk köyü, sonrasında ise aynı yılların sonuna doğru Hüseyin Bilgin’in Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı açması ve sonrasında bunu kurum bakımı hizmeti verecek şekilde organize etmesi SHÇEK’in bu olayları yargıya taşımasına ve iki kurumun da kapatılma ile karşı karşıya gelmesine neden olmuştur.

Yargıya taşınan bu olay ile SHÇEK’in bu alandaki tek yetkisinin kabul edilmesiyle birlikte bu hakkını sivil toplumun çalışmalarını engelleyecek şekilde yürütemeyeceği kararı verilmiştir. Bu karar sonrasında ise SHÇEK yasasına korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklara yönelik sivil toplum

kuruluşlarının kurum bakımı vermesine olanak tanımasına ancak Kurumun bunu denetleme yetkisinin olacağına yer verilmiştir (Dağlı, 2016).

Bununla beraber Almanya’nın ise 1990 yılında yürürlüğe koyduğu 8 sayılı Sosyal Yasa ile çocuk hizmetlerini yerinden olma ilkesi gereği sivil toplum kuruluşlarına devrettiği bilinmektedir.

Türkiye’de korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklara kuruluş bakımı sunan çocuk evleri yönetmeliğinde her ne kadar Bakanlığın ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla çocuk evi açabileceğine dair hükümler bulunsun da bu örgütlerin sayısının ve resmi çocuk evlerine oranının oldukça az olduğu bilinmektedir. Devlet tarafından çocukların kaldıkları evlerin kira, elektrik, su ve doğalgaz faturaları ile evlerde vardiya usulü çalışan bakım elemanlarının maaşları ödenir. Ancak bu evlerde kalan çocukların harçlıklarının, sağlık ve ulaşım giderlerinin bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını ele alan araştırmaların sonuçlarına göre Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarına ait çocuk evlerinde yaşanan sorunların başında uzman personel eksikliği gelmektedir. Devlet tarafından sadece bakım elemanlarının ücretlerinin karşılanması sosyal çalışmacı, psikolog gibi çocuk ve gençlerin sosyal durumlarını iyileştirmek için görevli personellerin yetersiz kalmasına neden olmaktadır (Bakılcı, 2019).

Türkiye’deki çocuk koruma hizmetlerinin yerel olarak değil de daha çok merkezi örgütlenmenin etkisinin hissedildiği bir şekilde teşkilatlandığı görülmektedir. Merkezi yapının etkisinin azalması ile çocuk koruma hizmetlerinin daha farklılıklara açık ve daha çok ihtiyaca cevap sunan bir yapıya kavuşması beklenmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Alman çocuk koruma sisteminin yakından incelenerek bu sistemde resmi kurumların sivil yüklenicilerle olan iletişiminin ülkemizde merkeziyetçi bir yapı teşkil eden çocuk koruma sistemine alternatif bir öneri olarak sunulduğu bu derlemenin sonuçlarına göre çocuk koruma sisteminde yetki devriyle sivil yüklenicilerin görevlendirilmesinin bu alandaki tüm sorunları çözeceğine inanmak doğru olmayacaktır. Çünkü özellikle Türkiye odağında düşünüldüğünde çocuk koruma sisteminde çocuk koruma kanunu olarak karşımıza çıkan 5395 sayılı yasadaki beş koruyucu tedbir bu alanda sivil yüklenicilerle bile çalışılsa çocukların korunması için yeterli olamayabilir. Türkiye’de medyaya yansıyan çocuk ihmal ve istismar vakaları düşünüldüğünde istismar ve ihmal vakalarına yaklaşımda genel anlamda sıkıntı olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın konusunu genel olarak ihmal ya da istismar vakalarına müdahale süreci oluşturmadığından burada Türkiye’deki sistemin başka bir eksiklik noktasına kısaca değinilmesi yeterli olacaktır. Türkiye’de çocuk ve gençlik refahının resmi kurumlar ve sivil yüklenicilerle beraber yürütülmesi bu alana öncelikle çeşitlilik ve esneklik getirecektir. Bununla beraber sivil yükleniciler yerellik anlamında da sunulacak hizmetlerde daha iyi verimlilik gösterebilmektedir. Çünkü sosyal çalışmada önemli anahtar kavramlardan biri olan “müracaatçının olduğu yerden başla” ilkesi aynı zamanda fiziksel mekâna da vurgu yapmaktadır. Böylelikle merkeziyetçi yapının bir ülkenin tamamını aynı sosyal ve ekonomik koşullara sahipmiş gibi değerlendirerek tek düze bir hizmet sunumu ile şekillendirdiği sosyal hizmet uygulamaları daha fazla çeşitliliğe kavuşacaktır.

Küreselleşmeyle birlikte sosyal politikaların oluşturulma biçimlerinde meydana gelen değişiklikler önceden merkezi hükümetler tarafından yürütülen birçok uygulamanın yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir (Akbaş, 2021). Bu bağlamda da sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları çalışmalarla toplumda kutuplaşmaları yumuşatmak, toplumun her kesiminin bilgiye ulaşmasını sağlamak ve onların toplumsal yaşama katılımını artırmak gibi görevleri bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları gerçekleştirmiş oldukları bu amaçlar sayesinde sosyal hizmetlerin sunumunu da şekillendirmektedirler. Bununla beraber Türkiye’de çocuk koruma uygulamalarının tarihi incelendiğinde sivil toplum kuruluşlarının payının düşük olduğu görülmektedir. Çocuk koruma alanındaki sivil toplum kuruluşlarının verdiği hizmetler ise daha çok gönüllülük esasına dayanan ve devlet tarafından finanse edilmeyen hizmetler olarak

karşımıza çıkmaktadır. Almanya örneğinde incelendiğinde ise hizmetlerin yerelde örgütlenmesi ve basamak basamak hizmet sunumu sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki payını daha da artırmaktadır. Ayrıca sivil toplum örgütleri gerçekleştirdikleri faaliyetler bakımından resmi kurumlar tarafından her türlü finanse edilmektedir.

Alman çocuk koruma sisteminin tarihsel süreçteki gelişimi ve özellikle çocuk korumadaki sivil yüklenicilere ilişkin yapılan literatür taraması çerçevesinde Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının çocuk koruma alanındaki etkinliğinin artırılması amacıyla aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

Öncelikle hali hazırda çocuk koruma alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının sundukları hizmetlerin amaçlarına ulaşip ulaşmadığı sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmelerle ortaya çıkarılmalıdır. Çünkü sivil toplum kuruluşları çoğulcu toplum yapısı içerisinde yer alarak sosyo-politik yaşamın önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar. Bu kuruluşların hizmet verdikleri alanda kamuoyunu aydınlatma, örnek çalışmalar ile yönlendirme gücünün olup olmadığı kontrol edilmelidir.

Çocuk koruma alanındaki sivil toplum kuruluşlarının istismar mağduru ve ihmal edilmiş çocuklarla çalışmalar yaparak bu çocukların güçlendirilmesini sağlama amaçlarına uygun programların geliştirilmesi gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının kamu fonlarıyla desteklenmeleri durumunda kuruluşlar arasında kutuplaşma olmamasına, bazı kuruluşların hükümetlerin siyasi projelerinin uzantısı haline gelmemesine dikkat edilmelidir.

Özellikle yerelde çocuk koruma alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları uygulamalarla halkın ihtiyacını gözetmeyi öncelikli amaç olarak kabul etmesi, ancak bununla beraber evrensel olarak kabul edilmiş olan çocuk koruma politikaları ile de ters düşmemesine özen gösterilmelidir.

Çocuk korumada hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarının sadece çocuk haklarının savunuculuğunu yapma gibi alanlarda değil de çocukların bakımını ve sosyal hayata sağlıklı katılımını her türlü teşvik edici aktif hizmetlerde daha çok rol alması sağlanmalıdır.

Yukarıda maddeler halinde çocuk koruma alanındaki sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin iyileştirilmesi amacıyla öneriler sunulmuştur. Bu öneriler hem Alman çocuk korumadaki yerellik ve yerindenlik ilkesine uygun görünmektedir hem de evrensel çocuk hizmetleri anlayışına ters düşmemektedir. Tüm bunlarla beraber Türkiye’nin Alman çocuk koruma sisteminden alması gereken en önemli özellik hizmet sunumunda yer alan ve Bakanlığa bağlı olan Sosyal Hizmet Merkezleri sayısının arttırılarak kurumların üzerindeki yükün hafifletilmesi olacaktır. Bu da her haliyle daha fazla sosyal çalışmacının bu alanda istihdamını gerekli kılacaktır.

Çocuk refahı hizmetlerinin sunulduğu Çocuk Hizmetleri Birimi tüm sosyal hizmet sunumlarının aynı çatı altında yapıldığı Sosyal Hizmet merkezlerinden ayrılmalıdır. Almanya’daki Gençlik Daireleri gibi bu kurumların kendilerine ait hizmet binaları ve işleyiş biçimleri olmalıdır. Kurumun bağımsız bir şekilde hizmet vermesi aynı zamanda sivil yüklenicilerle olan bağımlı da güçlendirecektir. Sivil yükleniciler çocuk korumada sadece destek görevi sunan dernek/vakıf statüsünden çıkarılarak Çocuk Hizmetleri Biriminin koruma altına aldığı çocuğa koruyucu aile bulan, ya da uygun çocuk evi açabilen ve buraya yerleştirebilen ve bu hizmetleri takip edebilen bir niteliğe kavuşturulmalıdır. İhmal ya da istismar mağduru olan çocuklara ve ailelerine danışmanlık ve destek hizmetleri sunma gibi geniş yelpazede değerlendirilebilecek hizmetler sivil yüklenicilerin sunumu için Çocuk Hizmetleri Birimi tarafından teşvik ve finanse edilmelidir.

Kaynakça

- (2021, 12 03). usnews.com: <https://www.usnews.com/news/best-countries/best-countries-to-raise-a-family>
- 8SayılıSosyalYasaKitabı. (1990).
- adalet.gov.tr. (2017). (<https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/45/dosya/ago-nedir12-03-202011-1822-06-202116-20.pdf>)
- ailevecalisma.gov.tr. (2020). *Yıl sonu verileri*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Ainsworth, F. & Thoburn, J. (2013). An exploration of the differential usage of residential childcare across national boundaries. *International Journal of Socialwelfare*. doi:10.1111/ijsw.12025
- Akbaş, E. (2021). Göç ve sosyal hizmet. *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Ateşoğlu, İ. & Türkkahraman, M. (2009). Çocukların tüketici olarak sosyalleşmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 215-228.
- Bakılcı, A. (2019). *Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik çocuk evleri modelinin tarihsel süreci ve Mutlu Yuva Derneği örneği*. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Berger, E. & Rieger, E. (2007). Exkurs: Zur historischen Entwicklung der Jugendfürsorge . G. Benetka, E. Berger, & R. Böhler içinde, *Verfolgte Kindheit: Kinder und Jugendliche als Opfer der NS-Sozialverwaltung*.
- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de çocuk koruma sistemleri*. [Yayımlanmış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BundesKinderSchutzGesetz. (2012). *Bundesgesetzblatt*.
- Coppola, M. (2010). The biological standard of living in Germany before the Kaiserreich, 1815–1840: insights from English army data. *European Review of Economic History*, s. 71-109. <http://dx.doi.org/10.1017/S1361491609990037>
- Çakır, Ö. (2020). Yükseköğretim mezunlarında işsizlik ve nitelik uyumsuzluğu olgusu: UNI-VERI araştırma sonuçları ışığında bir değerlendirme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 1-17.
- Çoban, A. İ. & Özbesler, C. (2009). Türkiye’de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Aile ve Toplum*, 31-41.
- Çocuk izlem merkezi. (2012, 04 10). *Resmi Gazete/Yönetmelik*.
- Dağlı, T. (2016). Çocuk koruma sistemleri. *Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği*.
- Deutsches Jugendinstitut. (2021, 12 16). Kinder und Jugendhilfereport 2018: <https://www.dji.de/themen/jugend/kinder-und-jugendhilfereport-2018.html#:~:text=Die%20576%20Jugend%C3%A4mter%20in%20Deutschland,Jahr%202016%20%C3%BCber%2054%20Vollzeitstellen>.
- Doğan, B. (2020). *Alman çocuk koruma sisteminde Türkiyeli ailelerin kültür ve göç bağlamında koruyucu aile olma deneyimi*. [Yayımlanmış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- familienrecht.net. (2021, 06 28). Kinderschutz: Damit die Schwächsten sicher aufwachsen: <https://www.familienrecht.net/kinderschutz/>.

- İzci, L. (2021). *Çocuk koruma politikalarının sembolik etkileşimcilik bakış açısıyla analizi: Türkiye, İngiltere, İsveç örnekleri*. [Yayımlanmış doktora tezi]. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kindler, H. (2010). *Risikoeinschaetzung und Diagnostik im Rahmen früher Hilfen*. IzKK-Nachrichten, Deutsches Jugendinstitut e.V.
- Kindler, H. (2012). Child Protection in Germany. *Schweizerischer Fonds für Kinderschutzprojekte*.
- Kopp, B. & Schink, S. (2001). Babyklappe - Die soziale Situation der Findelkinder seit dem 17. Jahrhundert und die Diskussion der in der BRD um die Babyklappe. *Universitaet Gesamthochschule Siegen*.
- Korkut, F. & Yaşar, M. E. (2018, Haziran). Türkiye ve Almanya'nın sosyal hizmet politikalarının karşılaştırılması. *Atlas International Referred Journal On Social Science*.
- Kuhlmann, C. (2010). *Erziehungsvorstellungen in der Heimerziehung der 50er und 60er Jahre; Maßstäbe für angemessenes Erziehungsverhalten und für Grenzen*. Den Runden Tisch „Heimerziehung in den 50er und 60er Jahren.
- memurlar.net. (2017, 10 14). Türkiye'de 100bin sosyal hizmet uzmanı açığı var: <https://www.memurlar.net/haber/700421/turkiye-de-100-bin-sosyal-hizmet-uzmani-acigi-var.html>.
- Mermer, A. (2007). *Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarihçesi, Verdiği hizmetler, Bilinmeyen yüzü*. Milliyetçi Hareket Partisi Kadın Kolları Genel Başkanlığı.
- Mouton, M. (2005). Rescuing children and policing familie adoption policy in weimar and Nazi Germany. *Central European History Society*, 545-571.
- Mönikes, S. (2011). Die Entstehung und Aufgaben des Jugendamtes. *Hausarbeit*. Fachhochschule Koblenz/ Geisteswissenschaften.
- Nagl, R. K. & Mierendorff, J. (2007). Kindheit im Wandel – Annäherungen an ein komplexes Phaenomen . *Rundschau*, 3-25.
- Orhan, G., Ulukol, B. & Canbaz, H. (2019, 10 18). Çocuk izlem modeli ve bu modelde gözlenen sorunlar. *Kriz dergisi*, 178-186.
- Özpolat, A. (2010). Ailede demokratik sosyalleşme. *Aile ve Toplum Dergisi*, 9-24.
- Prinz, R., Sanders, M., Shapiro, C., Whitaker, D., & Lutzker, J. (2016). Addendum to "Population-based prevention of child maltreatment: The U.S. Triple P System Population Trial". *Prevention Science*, 410-416.
- Resmi gazete. (2021, 12 12). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211212.pdf>.
- Richter, J. (2011). „Gute Kinder schlechter Eltern“ Familienleben, Jugendfürsorge und Sorgerechtsentzug in Hamburg, 1884–1914. VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Salim, M. (2011). *Geçmişten günümüze Türkiye'de çocuk koruma politikaları ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu*. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seckinger, M., Gragert, N., Peucker, C., & Pluto, L. (2008). *Arbeitssituation und Personalbemessung im ASD Ergebnisse Einer Bundesweiten Online Befragung*. Deutsches Jugend Institut.
- Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu kanunu. (1983). 2828 sayılı kanun.

-
- Söğütlü, A. (2015). *Çocuk refahı alanında çalışan personelin sevgi evleri modeline yönelik değerlendirmeleri*. [Yüksek lisans tezi] . Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Tunç, İ. (2013). Türkiye'deki çocuk koruma hizmetleri. *Academia*.
- Tunç, İ. (2013). Türkiye'deki çocuk koruma hizmetlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı uygulamaları üzerinden değerlendirilmesi. *Ders ödevi*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaman, F. (2018). *Almanya'da çocukları koruma altına alınan göçmen ailelere yönelik koruma hizmetlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yasalar. (2016, 01 10). <https://www.yasalar.org/anayasa/madde-41/>
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 43-57.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %50,
2. Yazar/Second author %50.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).